

Вашингтон ІРВІНГ

**ЛЕГЕНДА  
ПРО СОННУ  
БАЛКУ  
ТА ІНШІ ІСТОРІЇ**

*Переклад з англійської  
Євгена ТАРНАВСЬКОГО*

Київ  
“ЗНАННЯ”

## ЛЕГЕНДА ПРО СОННУ БАЛКУ

Знайдено серед пізніх нотаток  
Дітріха Нікербокера

*Приємна земля і сонця спалах  
У снах, які бачать заплющені очі.  
Повітряні замки, що літають у хмарах,  
Назавжди зникають літньої ночі.  
Джеймс Томсон “Замок нетерпимості”*

У закутку однієї з тих просторих бухт, що заглиблюються в східний берег Гудзону, де річка роздається вшир, — у давні часи голландських мореплавців цю частину водойми називали Таппан-Зі, а перетинаючи її, завжди розсудливо згортали вітрила та молилися про захист святому Миколаю, — там розкинулося невеличке містечко, точніше сільський портик, який дехто називає Грінсбургом, хоча повсюдно він відомий під назвою Таррі-таун. Свою назву поселення отримало ще в старі часи від сумлінних газдинь тутешнього краю через нестримну схильність їхніх чоловіків справляти посиденьки в

сільській корчмі в базарні дні. Як би там не було, не можу поручитися за цей факт, а просто подаю інформацію задля того, щоб дотримуватися історичної достовірності. Неподалік від цього селища, десь так за дві милі, є невеличка долина або, швидше, балка, оточена високими пагорбами, яку можна назвати одним із найспокійніших місць у всьому світі. Нею протікає невеликий потічок, який тихо шепоче і заколисує. Випадковий свист перепілки або стукотіння дятла — майже єдині звуки, що порушують цей рівноважений спокій.

Пригадую, як в юності застрелив першу білку в цьому гайочку високих горіхових дерев, що затіняє один бік балки. Я блукав за здобиччю до полудня, коли вся природа перебувала в стані особливого спокою, і був вражений гуркотом своєї власної рушниці, який порушив суботній спокій навколо і багато разів повторився сердитим відлунням. Якщо я колись і захочу сховатися в якесь таке місце, куди можна втекти від цього світу і його суєти, з мрією спокійно провести решту свого неспокійного життя, то не знаю нічого кращого за цю маленьку долину.

З огляду на спокій цього краю та своєрідний характер місцевих мешканців, котрі є нащадками перших голландських поселенців, ця віддалена місцина отримала назву Сонна Балка, а сільських хлопців з усієї околиці прозвали соннобалкунами. Дрімотна, мрійлива тамтешня атмосфера, здається, пронизувала все повітря довкола. Хтось переконує, що це місце зачарували вчені німецькі лікарі ще в перші дні свого поселення. А інші стверджують, що там справ-

ляв свої ритуали якийсь старий індіанський вождь, шаман і чародій свого племені. І відбувалося це ще до того, як цей край відкрив мореплавець Гендрік Гудзон. Проте це місце і досі перебуває під впливом якихось магічних сил, що тримають у напрузі всіх добрих людей, змушуючи їх жити в постійному маренні. Вони люблять всілякі незвичайні повір'я, періодично мають видіння, часто бачать дивні сни з минулого і чують музику та якісь голоси. Уся околиця насичена старовинними казками про примар і забобонами. Зірки та метеори падають неподалік долини частіше, ніж у будь-якому іншому місці. І нічне жажіття у дев'ятикратному вияві вподобало цю місцину для своїх розваг.

А злий дух, який навідує цей зачарований край, вочевидь, є ватажком усього бісівського поріддя і з'являється в іпостасі Вершника без голови. Дехто подекує, що це примара гессенського солдата<sup>1</sup>, голову котрому відірвало гарматне ядро в одній із безіменних битв у часи Війни за незалежність, і люди бачили, як він немов летів на крилах вітру в темряві ночі. Привид не обмежувався цією долиною, іноді з'являвся і на сусідніх шляхах, особливо неподалік церкви. Дехто ж із найавторитетніших місцевих істориків, котрі були вкрай обережні, збираючи та сортуючи факти про це явище, стверджує, що тіло кавалериста й справді було поховане біля церкви, а почвара завжди повертається на місце своєї битви, проносячись мов нічний вихор, і що швидкість, з

---

<sup>1</sup> *Гессенські солдати* — німецькі найманці, котрі брали участь у Війні за незалежність США. (Тут і далі — прим. пер.)

якою вона іноді мчить уздовж долини, як опівнічна блискавка, пов'язана із запізненням і необхідністю повертатися на церковний цвинтар ще до світанку.

Такий загальний зміст старовинної легенди, яка лягла в основу переказів, поширених у цьому царстві тіней. А примару у кожній домівці краю знають як Вершника без голови із Сонної Балки.

Примітно, що згадана мною схильність до надприродного не обмежується лише тубільним населенням долини, вона непомітно захоплює кожного, хто там оселяється на якийсь час. Навіть тверезі та розважливі, наскільки це можливо, вступаючи в сонне царство, через доволі короткий проміжок часу, надихавшись тутешнього своєрідного повітря, починають марити, мріяти та бачити видива.

Згадую про це миролюбне місце з найкращими враженнями, адже саме в таких маленьких відсталих голландських долинах, які трапляються у розлогому штаті Нью-Йорк, і населення, і звичаї, і традиції залишаються незмінними, а великий потік мігрантів і нововведень, які спричиняють такі різкі зміни в інших частинах цієї неспокоїної країни, зовсім не обходить місцевих мешканців. Долини ці — немов маленькі заводи зі стоячою водою поблизу стрімких потоків, озерця де можна побачити соломинку чи бульку, що спокійнісінько хитаються, немов на якорі, або повільно кружляють у своїй іграшковій гавані, не порушуючи поспіху течії струмка. Хоча й минуло багато років відтоді, коли я вештався в сонячних відблисках Сонної Балки, досі себе запитую, чи не доведеться мені застати ті самі дерева і ті самі сім'ї на тому самому етапі життя у своєму захищеному лоні?

## РИП ВАН ВІНКЛЬ

Посмертна праця Дітриха Нікербокера

*Як рече бог саксів Воден, —  
День його — середа, —  
Істина — річ, яку треба  
в таємниці тримати  
І в могилу з собою забрати.*

**Картрайт**

Цю оповідку знайшли серед пізніх нотаток Дітриха Нікербокера, поважного джентльмена з Нью-Йорка, котрий дуже цікавився історією давніх голландських переселенців та їхніх нащадків. У своїх історичних дослідженнях він однак спирався на відомості, почерпнуті від людей, а не із книжок. Публікації виходили жалюгідно мізерними накладками, незважаючи на те, що автору вдалося знайти старих бюргерів, а точніше їхніх дружин, котрі знали багато унікальних легенд, просто безцінних з погляду історичної правди. Отож коли йому вдалося потрапити до справжньої голландської родини, яка надійно

замкнулася у своєму фермерському будиночку з низьким дахом під розлогим явором, він розглядав її як невеличку ніким не читану книгу і вивчав цих людей із завзяттям книжкового хробака.

У результаті його досліджень з'явилася історія краю, який перебував під управлінням голландських губернаторів, її опублікували кілька років тому. Були різні думки щодо літературної цінності такої праці, і, правду кажучи, у цьому питанні ще не поставлена крапка там, де вона має бути. Головна заслуга дослідника — його скрупульозна точність, яку спочатку дещо піддавали сумніву, але з того часу дослідження було доопрацьоване і тепер належить до тих історичних праць, які називають достовірними джерелами.

Старий джентльмен помер незабаром після публікації своєї роботи. І тепер, коли він мертвий і вже важко завдати якоїсь шкоди пам'яті про нього, можна сказати, що свій час він міг згаяти на важливіші справи. Однак дідуган присвятив життя своєму хобі. І хоча він і любив пускати пил у вічі сусідам, чим дуже засмучував декотрих своїх друзів, до яких відчував щире повагу та прихильність, але його помилки і дурниці згадуються більше з сумом, ніж із гнівом, й усі погоджуються, що старигань ніколи не мав наміру нашкодити комусь чи когось образити. І хоча його діяльність можуть належно оцінити критики, він усе одно вважається авторитетом для багатьох людей, чії судження чогось та й важать. Йдеться, зокрема, про декотрих кондитерів, які пішли настільки далеко, що перенесли його зображення на свої новорічні торти і таким чином дали джентльменові шанс

на безсмертя, практично рівний за цінністю медалі за Ватерлоо або фартигу королеви Анни<sup>1</sup>.

Кожен, кому доводилося підійматися вгору по Гудзону, мав би пам'ятати Каацкільські гори. Вони відгалужуються від великої сім'ї Аппалачів та пролягають на захід від річки, прагнучи шляхетної висоти й оточуючи сільську місцину. Будь-яка зміна сезону, будь-яка зміна погоди, навіть будь-яка година дня спричиняють певні зміни в магічних відтінках і формі цих гір. Тому всі хороші газдині, і ті, що живуть подалі, і ті, що ближче, розглядають їх як ідеальні барометри. Коли погода тиха й стабільна, гори одягають синю та пурпурову барви і на ясному вечірньому небі вимальовуються масивними контурами. Але іноді, коли на горизонті не видно жодної хмарини, вони збирають сіру шапку туману біля своїх вершин, які в останніх промінчиках західного сонця сяють і спалахують, як корона слави.

Біля підніжжя цих казкових гір подорожньому, можливо, вдалося б побачити легкий димок, що виявся із села, де гонтові дахи ховаються серед дерев, а сині відтінки передгір'я тануть у свіжій зелені довколишньої місцини. Це маленьке старовинне село, яке заснували голландські переселенці ще в ранні часи колонізації, приблизно в часи урядування доброго Пітера Стюйвезента (хай спочиває він із миром!). Ще донедавна тут були хатинки перших поселенців, які стояли впродовж багатьох років і були

---

<sup>1</sup> *Фартиг королеви Анни* — єдина мідна монета, яка чеканилася в роки її правління у Великій Британії. (*Прим. ред.*)



збудовані з дрібної жовтої цегли, привезеної з Голландії, із заготованими вікнами та флюгерами на фронтонах.

Власне, у цьому селі і в одному з таких будиночків (не будемо приховувати, що над ним добряче познущалися час і погода) здавна жив, поки країна була ще провінцією Великої Британії, простий, добрий хлопчина на ім'я Рип ван Вінкль. Він був нащадком того самого ван Вінкля, котрий прославився у дні лицарства Пітера Стюйвезента, і супроводжував його при облозі форту Крістіна. Проте він аж ніяк не успадкував войовничого характеру своїх пращурів. Я навіть сказав би, що він був простим і щирим чоловіком. А крім того, ще й добрим сусідою і слухняним, покірним чоловіком для своєї дружини. Ця остання риса випливала з його лагідної вдачі, завдяки якій він став дуже популярним. Такі чоловіки, яких дружини тримають за каблуком, схильні до запобігливості та улесливості. Їхня вдача загартувалася, пройшовши горнило вогняної печі домашніх негараздів. А жінчині проповіді навчили таких чеснот, як терпіння та послух. Отож, дружину, схильну до чвар, можна певною мірою вважати навіть благодаттю, а якщо так, то Рип ван Вінкль був тричі благословенний.

Звісно, він був улюбленцем усіх хороших господинь у селі, котрі, як це притаманно їхній статі, вникали у всі сварки цієї родини і завжди ставали на бік чоловіка, а коли пліткували про ці справи, справляючи посиденьки, то завжди покладали всю провину саме на пані ван Вінкль. Навіть сільські діти радісно зустрічали чоловіка щоразу, коли той наближався.

Він допомагав їм у їхніх забавах, майстрував для них іграшки, навчав запускати повітряних зміїв і стріляти кульками, а також розповідав довгі історії про привидів, відьом та індіанців. Щоразу, коли він чимчикував селом, його оточували цілі ватаги, що шарпали за поли одежі, залазили на спину і безкарно капостили. І не було жодної собаки по всій околиці, яка б зважилася загавкати на нього.

Найбільшою вадою Рипа було непереборне неприйняття всіх видів фізичної праці. Причиною цього були зовсім не нехіть чи брак наполегливості, адже він, траплялося, чомно сидів на мокрому камінні з такою довгою та важкою вудкою, як татарський спис, і рибалив весь день без суєти, навіть якщо риба вперто не чіплялася на гачок. Інколи він годинами швендяв лісом, тримаючи рушницю на плечі, вештався лісами та болотами, підіймався пагорбами і спускався з них, щоб убити кількох білок або диких голубів. Чолов'яга ніколи не відмовлявся допомогти сусідові навіть у найважчих справах, найкраще в усьому краї лущив індіанську кукурудзу та будував кам'яні огорожі. Селянки також використовували його для виконання своїх доручень і загадували такі незвичайні роботи, з якими їхні менш сумлінні чоловіки не могли впоратися. Одним словом, Рип був готовий залучатися до будь-яких справ, аби тільки не до своїх власних. Виконувати родинні обов'язки та підтримувати своє господарство в належному стані він був зовсім не здатен.

Чоловік навіть заявив, що не бачить жодного сенсу працювати в себе на фермі. Бо це, мабуть, найгірша ділянка землі в усій країні. Усе, що не посієш, не

## ЗМІСТ

<b>ЛЕГЕНДА ПРО СОННУ БАЛКУ .....</b>	<b>3</b>
<b>РИП ВАН ВІНКЛЬ .....</b>	<b>46</b>
<b>НАРЕЧЕНИЙ-ПРИМАРА .....</b>	<b>72</b>
<b>ШУКАЧІ СКАРБІВ.....</b>	<b>93</b>
Брама Пекла.....	93
Пірат Кідд.....	97
Дідько і Том Волкер.....	103
Вольферт Веббер, або Золоті сні.....	121
Пригоди Сема, Чорного Рибалки.....	150